

залишається нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи.».

Отже, потрібно враховувати наявні на сьогодні прогалини в нормативному регулюванні планування заходів із оперативного супроводження кримінальних проваджень щодо злочинів у сфері публічних закупівель.

Список використаних джерел:

1. Дараган В. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики: монограф. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 352 с.
2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

Віталій ТЕЛІЧУК,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МОВА ТІЛА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Виявлення, розкриття та розслідування будь-яких злочинів це багатогранний інтелектуальний процес, однією з вагомих особливостей якого є використання теоретичних та практичних розробок не тільки профільної юридичної науки, у даному випадку оперативно-розшукової діяльності (далі ОРД), але й досягнень інших наукових галузей, наразі не лише суміжних кримінальних, але й інших, технічних, наукових, соціологічних та інших, часткова чи повна екстраполяція яких, з урахуванням особливостей досліджуваної проблематики, надає можливість використовувати найкращі теоретичні та практичні наукові досягнення на повну потужність. Лише за наявності чітко відпрацьованої системи теоретичних положень забезпечується ефективність практичного використання тих чи інших розробок самих різноманітних галузей науки, що дозволяє повно та більш глибоко досліджувати

означену проблематику [1].

Аналіз діяльності практичних підрозділів свідчить, що без глибокого знання психології особистості, психологічних механізмів і мотивів, соціально-психологічних явищ та процесів неможливо зрозуміти істинні мотиви будь-якої поведінки, зокрема і протиправної. В умовах війни із Російською Федерацією, яка захопила частину території України і продовжує вчиняти агресивні дії, які загрожують національній безпеці, оперативним підрозділам необхідно освоїти та застосовувати будь-які сучасні методи боротьби із злочинцями, зокрема і військовими злочинцями, терористами, диверсантами тощо [2, С.111].

Необхідність розробки психологічних підходів до вдосконалення роботи з людьми у сучасних умовах зростає. Візуальна психодіагностика є одним з актуальних розділів психодіагностики. Взагалі, психодіагностика – це наука, яка займається апробацією, розробкою і застосуванням певних методик для виміру індивідуально-психологічних особливостей людини [3].

Уважні спостереження за поведінкою опонента допомагають оперативному працівнику орієнтуватися в складних ситуаціях спілкування, дають можливість пізнавати людей за їх поведінковими проявами, долати можливі перепони та невдачі через відсутність взаєморозуміння. У світовій науці існує устояна думка, що 50 % інформації у спілкуванні несуть рухи та міміка. Оскільки зазначені критерії мають рефлекторну природу, вони виявляють справжнє в людині. І якщо ми бажаємо навчитися розуміти іншого, треба вміти вловлювати миттєві мимовільні 10 реакції людини та вміти інтерпретувати їх. Залежно від конкретної ситуації спілкування, окремий невербальний компонент несе своє смислове навантаження: певний кінетичний засіб може відігравати домінуючу, незначну чи додаткову роль у комунікації. Сучасні дослідження свідчать, що виразні рухи мають свою «спеціалізацію»:

– *рухи рук і ніг передають оцінний чинник (емоції, установки); рухи пози і ніг – інформацію про інтенсивність, активність та силу; жести – інтелектуально-вольові процеси особистості та емоційні стани; міміка є індикатором інтелектуально-вольових процесів, емоційних станів, якостей і стосунків особистості; поза і погляд – аналогічні спеціалізації міміки плюс відбивають статусно-рольові взаємовідносини; хода – емоційний стан, дії* [4].

Розпізнавання образу об'єкта ОРД вимагає відповіді на цілий ряд питань, що стосуються його характеру, морального, освітнього, інтелектуального рівня, способу життя, наявності фізичних чи психічних недоліків і т.д. Відповіді на зазначені питання можуть бути отримані оперативним уповноваженим в процесі спілкування з даною людиною, в процесі спостереження за його поведінкою при ставленні різних питань. У зв'язку з цим неоціненну допомогу співробітнику може надати інформація, отримана невербальними каналами. Такими каналами є: 1) зовнішній вигляд людини; 2) оформлення зовнішності, в

тому числі стиль одягу;3) експресія, що відображає пережиті емоційні стани; 4) виконуються дії (поведінка); 5) паралингвистичні компоненти мови об'єкта ОРД; 6) приблизні якості особистості (можуть бути вгадані на основі першого враження і минулого досвіду споглядання) [5]. Загалом, невербальний канал – це «мова тіла» у загальному сенсі: смак, запахи, голос, передача інформації через жести, зорові сигнали. Невербальні засоби комунікації сприяють створенню психологічного контакту між партнерами, відображають тлумачення ситуації, збагачують значення, передані словами. Стан здоров'я, національні особливості, соціальний статус, професійний етикет, належність до певних вікових груп виступають факторами, що впливають на невербальний бік спілкування. В різних культурах основні невербальні жести не відрізняються один від одного. «Так» або «ні» позначає кивання головою. Це вроджений жест, адже/оскільки він в однаковому значенні використовується глухими і сліпими людьми. Універсальним жестом є знизання плечима, що означає нерозуміння суті розмови. Але існують жести, значення яких змінює в залежності від конкретної культури, країни, нації, тому відмінності в невербальному мовою інших країн слід знати [6].

Можна визначити наступні невербальні засоби спілкування: 1) жести оцінки – витягування вказівного пальця вздовж щоки, почісування підборіддя, вставання під час бесіди та ходіння; 2) жести впевненості – розкачування на стільці, з'єднування кінчиків пальців рук у купол піраміди; 3) жести знервованості та невпевненості – зчеплення долонь, сплетення пальців рук, тримання стільця за спинку перед тим, як присісти на нього, постукування пальцями по столу; 4) жести самоконтролю – стискування руками підлокітників під час сидіння у кріслі, заведення рук за спину і стискання при цьому однієї руки іншою; 5) жести очікування – повільне обтирання мокрих долонь об тканину, почісування долоні; 6) жести заперечення – відведення тіла назад, схрещування рук на грудях, потирання кінчика носа; 7) жести привабливості – періодичні доторки до співрозмовника, прикладання рук до грудей; 8) жести домінування – різкі розмахування рук, виставлення великих пальців рук напоказ; 9) жести нещирості та сумніву – доторки до носа, прикривання рукою рота, невловний погляд тощо [2, С. 113]. Таким чином, «мова жестів», що включає такі форми самовираження, які не спираються на слова та інші мовні символи це невербальне спілкування. А. Піз, австралійський фахівець, стверджує, що за допомогою міміки, жестів, пози передається 55 %, слів – 7 % і, звукових засобів – 38 %, . Іншими словами, не настільки значуща, що йдеться, а як це робиться. Можна з упевненістю сказати, що більше половини міжособистісного спілкування посідає спілкування невербальне, хоча і думки фахівців в оцінці точних цифр розходяться. Тому слухати співрозмовника означає також розуміти мову жестів [7].

Досвід професійного спілкування оперативних уповноважених із різними категоріями об'єктів ОРД дозволив виявити наступні закономірності, що полегшують розуміння їхньої поведінки, почуттів, думок, намірів. Поздовжні зморшки на обличчі є ознакою зафіксованого в розумі бажання, а поперечні зморшки свідчать про те, що їхній власник – уважна натура (так як викликаються м'язом уваги, що допомагає тримати очі відкритими); хвилясті зморшки – знак психічно-інтелектуального безладу. Розмашисті рухи говорять про впевненість мовця і свідчать про те, що йому нема чого приховувати. Люди, які ходять швидко, розмахуючи руками, мають ясну мету і готові негайно її реалізувати. Ті, хто зазвичай тримають руки в кишенях, швидше за все, критичні і потайні або знаходяться в пригніченому стані (у такому випадку вони ще волочать ноги і дивляться вниз) і т.д.

Отже, аналіз невербальної поведінки об'єкта ОРД може допомогти оперативному працівнику в отриманні максимально повної інформації про його особистості, про його інтелектуальні, емоційні і вольові якості, психічні властивості і станах, а ця інформація, в свою чергу, може бути використана для обрання відповідної тактики під час встановлення психологічного контакту, під час рефлексивного управління (рефлексія – роздум, пов'язане з імітацією думок і дій противника і аналізом власних розмірковуючи й і висновків) [5]. Зокрема, оперативному працівнику, під час розмови, вміння розуміти жести дозволить отримати більше важливої інформації, ніж простий аналіз сказаного, створити повноцінний психологічний портрет особи і його особливості, і, як наслідок, більш майстерно виконувати свої професійні обов'язки [2, С.113-114].

Список використаних джерел:

1. Малий В. М. Місце та завдання оперативно-розшукової діагностики в системі протидії податковим злочинам. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/1/6.pdf>.
2. Телійчук В. Г. Використання навичок здійснення візуальної психодіагностики як ефективний засіб отримання інформації оперативними працівниками. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали IV Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса : ОДУВС, 2023. С. 111-114.
3. Візуальна психодіагностика. URL : <http://psychology.univer.kharkov.ua/news2021/NMKDPT/Lisenaya/Viz/UK.pdf>.
4. Меркулова Ю. В., Смірнова О. М.. Візуальна психодіагностика в діяльності працівників національної поліції. URL : <https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Lecture3.pdf>.

Психологічні механізми розпізнавання оперативним уповноваженим образу об'єкта ОРД в процесі невербального спілкування. URL : https://stud.com.ua/122185/pravo/diagnostika_individualna_osobistisnih_osoblivostey_obyektiv_operativnorozisknih_diyalnosti_zovnishnim

Засоби невербального спілкування. URL : <https://cutt.ly/CwTHDa1n>. Невербальні засоби спілкування. URL : <http://surl.li/mzqdf>